

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені І. І. МЕЧНИКОВА

Біологічний факультет

Кафедра генетики та молекулярної біології

Дипломна робота

Бакалавра

на тему: «Асоційованість груп крові системи АВ0 з легеневим туберкульозом»

« Association of system AB0 blood groups with pulmonary tuberculosis »

Виконала: студентка заочної форми навчання
напряму підготовки 6.040102 Біологія
Добрєва Лілія Миколаївна

Науковий керівник: к. б. н., доцент
Білоконь Світлана Василівна

Рецензент: д.б.н., проф.
Петров Сергій Анатолійович

Рекомендовано до захисту:

Протокол засідання кафедри

№ _____ від «___» _____ р.

Завідувач кафедри:

_____ **Чеботар С.В.**
(підпис) (прізвище та ініціали)

Захищено на засіданні ЕК № 2

Протокол № _____ від «___» _____ р.

Оцінка _____ / _____ / _____
(за національною шкалою, шкалою ECTS, бал)

Голова ЕК:

_____ **Стойловський В.П.**
(підпис) (прізвище та ініціали)

Одеса – 2017

АНОТАЦІЯ

Робота виконана у медичній лабораторії «Синєво» м.Одеси. Обстежено 2 107 людей із випадкової вибірки віком від народження до 70 років та проаналізовано дані по розподілу фенотипів *ABO* і *Rh*.

Для встановлення асоційованості груп крові системи *ABO* з легенеvim туберкульозом було обстежено 841 хворий на базі ООПТД. Всіх хворих було розподілено на групи за віком і встановлено фенотипи груп крові.

Встановлено, що у віковій групі 50-59 років люди з другою групою крові (*A*) найбільш схильні до захворювання на легенеvий туберкульоз

Роботу викладено на 46 сторінках, вона містить 8 таблиць та 6 рисунків. Наведено посилання на 42 джерела літератури (47 кирилицею та 3 латиницею).

Ключові слова: *туберкульоз легень, групи крові системи ABO.*

Work performed in medical laboratories "Synyev" Odessa. The study involved 2,107 people with random sample aged from birth to 70 years and analyzed data on the distribution of phenotypes *ABO* and *Rh*.

To install association blood group system *ABO* with pulmonary tuberculosis were examined 841 patient-based OOPTD. All patients were divided into groups by age and found blood group phenotypes.

Found that in the age group of 50-59 people with second blood group (*A*) are most susceptible to disease pulmonary tuberculosis

Diploma thesis is expounded on 46 pages, it contains 8 tables and 6 figures. It provides links to 50 references (47 cyrillic and 3 latinic).

Keywords: *pulmonary tuberculosis, blood group system ABO.*

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
1. ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ.....	6
1.1. Система груп крові АВ0 у людини.....	6
1.1.1. Генетика АВ0 антигенів і резус-фактора.....	6
1.1.2. Успадковування груп крові.....	12
1.1.3. Розповсюдженість у світі груп крові системи АВ0.....	13
1.2. Зв'язок груп крові із захворюваннями.....	18
1.3. Фенотипові прояви та генетичні засади туберкульозу.....	21
2. МАТЕРІАЛИ І МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	24
3. РЕЗУЛЬТАТИ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ.....	30
3.1. Розповсюдженість груп крові системи АВ0 і резус серед населення м. Одеси.....	30
3.2. Асоційованість груп крові системи АВ0 з легеневим туберкульозом.....	35
УЗАГАЛЬНЕННЯ.....	39
ВИСНОВКИ.....	41
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	42

ВСТУП

Біологічна індивідуальність людини визначається великою кількістю генетичних поліморфних систем. Кількість генних комбінацій практично безмежна, і, за винятком монозиготних близнюків, у популяціях не існує інших людей з однаковим генотипом [Дранник, Дизик, 1990].

Перші дослідження поліморфних антигенних систем пов'язані з медико-генетичними проблемами. Ці дослідження дозволили встановити достовірний взаємозв'язок груп крові і ряду інфекційних та соматичних захворювань [Зуй, 1975; Кныш, Колодченко, 1983]. Із літератури також відомо про асоціацію між групами крові *ABO* і *Rh* та рівнем у сироватці крові холестерину, білкових фракцій, сечовини та сечової кислоти [Vij, Maitraya, Mali, 1978; Колодченко, 2008]. Дані досліджень останніх років свідчать, що серед людей старше 45 років достовірно зменшена кількість носіїв фенотипу *A* і збільшена частота виявлення фенотипу *B* [Колодченко, 2011].

Взаємозв'язок груп крові з розвитком певних захворювань був помічений давно. Так, з першою групою крові пов'язують розвиток виразкової хвороби шлунку, гіпертонічної хвороби, Гемофілії А, хвороб шкіри. Друга група крові зумовлює схильність до розвитку раку шлунка, ішемічної хвороби серця, хвороби щитоподібної залози. У людей з третьою групою крові помічена схильність до раку товстої кишки, інфекцій сечовивідних шляхів. У осіб з четвертою групою крові спостерігається схильність до хвороб пов'язаних з підвищеною здатністю до згортання крові: тромбози, тромбофлебіти, облітеруючий ендартеріїт нижніх кінцівок [Рафалович, Мазурова и др., 1980; Кныш, Колодченко, 1983].

Перспективним і виправданим є виявлення в субпопуляціях осіб з підвищеною схильністю до захворювання яка формується не тільки під впливом епідеміологічних, соціальних, професійних факторів впливу, але і є, можливо генетично обумовленою. Проведені дослідження по вивченню

родоводів хворих на туберкульоз, вказують на зростання його частоти серед родичів хворих і навіть тих, які не були в сімейному контакті з пробандами [Фещенко, 2002]

Якщо розглядати туберкульоз з позиції генетики, то він відноситься до мультифакторіальних хвороб [Семенова, 2007]. Це означає, що в основі різної сприйнятливості організму до мікобактерій у різних людей лежать як генетичні фактори (тип HLA-гістосумісності, вік, стать, конституція людини та ін.), так і фактори зовнішнього середовища (недостатнє та незбалансоване харчування, куріння, зловживання алкоголем, наркоманія); фактори супутніх хвороб і станів (ВІЛ – інфекція, цукровий діабет, злякисні новоутворення, силікоз, довготривала терапія кортикостероїдами, печінкова недостатність, гастректомія, вагітність та пологи) [Фещенко, 2002].

Взаємозв'язок груп крові і захворюваності на туберкульоз вивчався багатьма дослідниками, тоді як одні вказують на чіткий зв'язок з певною групою крові, інші цей зв'язок не виявили взагалі, тому на даний момент це питання залишається не вирішеним.

Метою дослідження було встановити асоційованість груп крові системи *ABO* з легенеvim туберкульозом у людей різних вікових груп.

Завдання:

1. Встановити частоту фенотипів груп крові та *Rh*-фактора в Одеській популяції.
2. З'ясувати частоту зустрічальності груп крові системи *ABO* у хворих на легеневий туберкульоз різних вікових груп.
3. Порівняти частоту зустрічальності груп крові системи *ABO* у здорового населення і у хворих на легеневий туберкульоз.

Об'єкт дослідження: фенотипи систем *ABO* у здорових людей і у хворих на легеневий туберкульоз.

Предмет: асоційованість груп крові системи *ABO* з легенеvim туберкульозом у людей різних вікових груп.

УЗАГАЛЬНЕННЯ

З метою встановлення фенотипів груп крові і резус серед населення м.Одеси обстежено 2 107 людей із випадкової вибірки віком від народження до 70 років.

Встановлено, що в обстежених осіб зустрічаються чотири основні фенотипи груп крові системи *ABO*.

Групу крові *O* мали 30,8 %, група крові *A* була відмічена у 39,2 %, *B* – у 19,9 % осіб і фенотип *AB* – у 10,2 % обстежених.

Фенотип *Rh+* виявили у 1740 осіб (82,6 %) обстежених, а фенотип *Rh-* – у 367 осіб (17,4 %).

У вибірці здорових людей в різних вікових групах тенденція така сама, як і в цілому в популяції $A > O > B > AB$. Але у віковій групі більше 60 років переважна кількість осіб мала групу крові *O*, і відмічено найменшу кількість носіїв групи *AB*.

Для встановлення асоційованості груп крові системи *ABO* з легенеvim туберкульозом було обстежено 841 хворий на базі ООПТД. Всіх хворих було розподілено на групи за віком і встановлено фенотипи груп крові. Розподіл хворих на туберкульоз був таким: з першою групою крові 31,7%, кількість хворих з другою групою крові становить 39,4%, з третьою групою крові – (19,3%), з четвертою групою крові – (9,6%). Таким чином, найбільша кількість хворих з другою групою крові, найменша – з четвертою.

Розподіл хворих на легенеvий туберкульоз за віковими групами встановив, що найбільша кількість хворих відмічено у віковій групі 30-39 років – 26,3%. У вікових групах 40-49 та 50-59 років кількість хворих майже однакова і становить 182 (21,6%) та 183 (21,8%) відповідно. В групі 20-29 років кількість хворих складає 170 (20,2%), в групі 60 і більше років – 69 (8,2%). Найменша кількість у віковій групі до 19 років – 16 хворих (1,9%).

Асоційованості груп крові з туберкульозом у загальній групі хворих за методом χ^2 не виявлено, але у наймолодшій віковій групі (до 19 років) відмічено зростання кількості носіїв I групи крові і зменшення носіїв II групи, а також відсутність хворих з IV групою крові у порівнянні з вибіркою здорових людей. Відмічали також збільшення носіїв групи крові А і зменшення групи В серед хворих у віковому діапазоні 50-59 років. Це узгоджується з даними інших авторів [Vogel, 1970; Фещенко, Мельник, 2002] про те, що люди з другою групою крові найбільш схильні до захворювання на легеневий туберкульоз.

ВИСНОВКИ

1. В Одеській популяції частота фенотипів O , A , B , AB становила: 30,8 %, 39,2%, 19,9 % і 10,2 % відповідно.
2. Фенотип $Rh+$ виявили у 1740 осіб (82,6 %) обстежених, а фенотип $Rh-$ – у 367 осіб (17,4 %).
3. Порівнянням частоти зустрічальності груп крові системи АВ0 у здорового населення і у хворих на легеневий туберкульоз в загальній групі достовірних відмінностей не виявлено.
4. У наймолодшій віковій групі (до 19 років) у хворих на туберкульоз людей відмічено зростання кількості носіїв I групи крові і зменшення носіїв II групи, а також відсутність хворих з IV групою крові у порівнянні з вибіркою здорових людей.
5. Відмічено збільшення носіїв групи крові А і зменшення групи В серед хворих на легеневий туберкульоз у віковому діапазоні 50-59 років.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Айала Ф.* Современная генетика: пер. с англ. В 3-х т. – М.:Мир, 1987. – Т. 1. – 295 с.
2. *Бажора Ю.А., Кресюк В. И., Фещенко А. К., Асмалов А.К., Николаевский В. В.* Молекулярно-генетические механизмы туберкулезной инфекции. – Одеса: Одесский Медуниверситет, 2005. – 296 с.
3. *Биологический энциклопедический словарь* / Гл. ред. М. С. Гиляров. – 2-е изд., исправл. – М.: Сов. Энциклопедия, 1986. – 864 с.
4. *Бочков Н. П.* Клиническая генетика. Уч. для вузов – М.: ГЭОТАР-МЕД, 2002. – 448 с.
5. *Вишневский А. Г.* Избранные демографические труды в двух томах. Т. 1: Экономическая демография. Анализ демографических процессов / А. Г. Вишневский. – М.:Наука, 2005. – 381 с.
6. *Войтенко В. П.* Смертність і тривалість життя: Аналіз та прогноз. – К.: Здоров'я, 1990. – 167 с.
7. *Войтенко В. П.* Время и часы как проблема теоретической биологии // *Вопр. философии.* – 1985. – № 1. – С. 73-82.
8. *Волкова К. И. Годес Ю.С.* Генетические маркеры крови системы АВ0 у больных саркоидозом легких в зависимости от этнической принадлежности // *Клиническая медицина.* – 1996. – Т. 74, № 8. – С. 44-46.
9. *Гнедкова И.А., Лисяный Н.И.* Распределение групп крови системы АВ0 у нейроонкологических больных // *II Украинский съезд гематологов и трансфузиологов. Тез. докл.* – К., 1986. – С.186 - 187.
10. *Голубков В.В.* К вопросу о зависимости риска развития ишемического инсульта от группы крови по системе АВ0 // *Журнал научных публикаций аспирантов и докторантов.* – 2012. – № 6. – С. 92-94.
11. *Данилова Е.И.* Гематологическая типология и вопросы этногенеза украинского народа. – К.: Наук. думка, 1971. – С.99.

12. *Донсков С. И., Мороков С.И., Дубинкин И.В.* Групповые антигены эритроцитов. Концепция совместимости. Руководство для иммуносерологов и трансфузиологов. – Москва.: Мир, 2008. – 184 с.
13. *Дранник Г. Н., Дизик Г. М.* Генетические системы крови человека и болезни. – Киев: Здоровья, 1990. – 198 с.
14. *Жибурт Е. Б.* Трансфузиология – СПб. : Питер, 2002. – 736 с.
15. *Зуй В. Д., Полетюк В. С.* Взаємозв'язок між групами крові системи АВ0, резус-фактором та білковими фракціями сироватки крові людини // Вісн. Київського ун-ту. Сер. біол. – 1975. – 17. – С. 36—41.
16. *Кныш И. Т., Колодченко В. П.* Продолжительность жизни больных остеогенной саркомой в связи с принадлежностью к фенотипам систем АВ0 и резус // Первый Всесоюзный съезд медицинских генетиков: Тези. докл. (Киев, 16—18 апреля 1984 г.). – М., 1983. – С. 46.
17. *Кныш И.Т., Колодченко В.П., Волков И.Б.* Выживаемость больных ретикулосаркомой и саркомой Юинга в зависимости от принадлежности к фенотипам АВ0 и резус // Вопросы онкогенетики. Тез. докл. – К., 1983. – С. 20-22.
18. *Колодченко В. П.* Взаємозв'язок соматотипів людини з фенотипами груп крові системи АВ0 // Укр. журн. гематол. та трансфузіол. – 2008. – Т.8, № 4. – С. 31–36.
19. *Колодченко В. П.* Поширеність груп крові системи АВ0 у людей різного віку // Пробл. старения и долголетия. – 2011. – Т. 20, № 4. – С. 458—463.
20. *Корецкая Н. М.* Факторы риска развития туберкулеза, особенности его выявления и течения // Проблемы туберкулеза и заболеваний легких. – 2002. - №7. – С. 7–9.
21. *Корецька О. Ю., Білоконь С.В., Лунга М. І.* Розповсюдженість груп крові АВ0 і RH серед населення Кілійського району Одеської області // Вісник Одеського національного університету. – 2013. – Т. 31, вип.2. – С. 63-70.

22. *Косицький С.Є., Гудема С.Д., Красильникова Л.П.* Розповсюдження генів груп крові системи АВ0 серед населення земної кулі [Електронний ресурс] Офіційний веб-сайт Управління охорони здоров'я Миколаївська область. 2016. – Режим доступу до репринту: [http://oblzdrav.mk.gov.ua /gematologia/](http://oblzdrav.mk.gov.ua/gematologia/)
23. *Кузнецов М. Ф., Артамонова В. Г.* Генетический скрининг маркеров индивидуальной чувствительности к действию биологических факторов // Медицина труда и промышленная экология. — 1993.— № 9-10. — С. 12-15.
24. *Лакин Г. Ф.* Биометрия. – М.: Высш. шк., 1990. – 352 с.
25. *Макарчук С.А.* Етнографія України / Навчальний посібник – Львів : Світ, 2004. – 345 с.
26. *Матвейков Г. П., Ягур В. Е.* О возможности прогнозирования типа течения ревматоидного артрита на основании некоторых генетических маркеров // Ревматология. – 1985. – № 4. – С. 20—23.
27. *Мешалкин Е.Н., Окунева Г.Н., Власов Ю.А.* Группы крови систем АВ0 и Rh у больных сердечно-сосудистой патологией // Кардиология. – 1981. – №4. – С. 46-50.
28. *Минеева Н. В.* Группы крови человека. Основы иммуногематологии – СПб. : А- принт, 2004. – 188 с.
29. *Мутовин Г.Р.* Клиническая генетика .– М.: ГЭОТАР-Медиа, 2010. – 832 с.
30. *Новак В.Л., Перехрестенко П.М., Качоровський Б.В.* Визначення груп крові за системами АВ0, Резус та імунних антитіл: інструкція– К., 1999. – 50 с.
31. *Павлюк Р. П., Исакова Л.М.* Иммунологическая характеристика резус-антигенов и их клиническое значение // Український медичний часопис. – 2004. – № 2 (40). – С. 57–60.

32. Пакула М.Г., Камінський О.М. Группы крови системы АВ0 і хвороби органів дихання людини / Генетика и цитология. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/5_SWMN_2012/Biologia/10_101089.doc.htm.
33. Поспелов Л. Е. Матраکشин А. Г., Ларионова Е.Е., Еремеев В. В., Месько Е. М. Ассоциация туберкулеза со специфичностями гена HLA-DR-D1 в различных регионах Тувы // Проблемы туберкулеза и болезни легких. – 2005. – №7. – С. 45-54.
34. Прокоп О., Гелер В. Группы крови человека. – М.: Медицина, 1991. – 12 с.
35. Рафалович М.Б., Мазурова А.М., Минаева М.Н. Группы крови АВ0 как фактор риска ишемической болезни сердца и артериальной гипертензии у различных этнических // Врачебное дело. – 1980. – №9. – С. 72-75.
36. Ридер Г. Р. Эпидемиологические основы борьбы с туберкулезом./ Пер. с англ. – М.: Издательство «Весь Мир», 2001. – 192 с.
37. Семёнова Н.С. Факторы риска развития хронической обструктивной болезни легких // Сибирский медицинский журнал. – 2007. – №5. – С. 8-11.
38. Сіренко О.В., Баріляк І.Р. Частоти груп крові та генів системи АВ0 при деяких колоректальних хворобах // Галицький лікарський вісник. – 1998. – Т. 5, № 3. – С. 77 – 78.
39. Старовойтова Р. А. Этническая геногеография Украинской ССР. – Киев: Наук. думка, 1979. – 142 с.
40. Тимошенко Л.И. Распространенность групп крови системы АВ0 и Rh (D) – фактора на территории Украинской ССР // Гематология и переливание крови. – К., 1987. – С. 81 – 85.
41. Фещенко Ю. І. Сучасні методи діагностики, лікування і профілактики туберкульозу/Фещенко Ю. І., Мельник В. М. – К.: «Здоров'я», 2002. – 901 с.
42. Фогель Ф. Мотульски А. Генетика человека: пер. с англ. В 3 т. – М.: Мир, 1990. – Т. 2. – С. 278–376.

43. *Фролькис В.В.* Этагенез и синдромы старения // *Вопр. геронтол. Вып. 11.* – Киев, 1989. – С. 38-43.
44. *Хоменко А.Г.* Проблемы наследственности при болезнях легких. – М.: Медицина, 1990. – 240 с.
45. *Чень І.Б.* Частотний розподіл груп крові системи АВ0 і Rh у людей із злякисними новоутвореннями різної локалізації // *Медична хімія.* – 2005. – Т.7, № 2. – С. 104-106.
46. *Чиныбаева А.А.* Распределение эритроцитарных антигенов у больных с церебральным инсультом // *Журнал Неврологии и Психиатрии.* – 2005. – №13. – С. 55-57.
47. *Харрисон Дж.* Биология человека: пер. с англ. – М.: Мир, 1979. – 611 с.
48. *Rao B.N., Reddy V.d., Sahu P.S., Veerendra Kumar a., David M.A., Yugandhar P., Muralishwar Rao J.* The ABO Blood Group Distribution and Pulmonary Tuberculosis//*Journal of Clinical and Diagnostic Research.* 2012 August, Vol-6(6): 943-946. – Режим доступу: [http://www.jcdr.net/articles/pdf/2298/4370_U\(p\).pdf](http://www.jcdr.net/articles/pdf/2298/4370_U(p).pdf).
49. *Tyagi S.P., Prasad M., Khare K.B., Bahadur P., Hameed S.*(Jawaharlal Nehru Medical College, Aligarh Muslim University and District Tuberculosis Centre, Aligarh) Blood genetics in pulmonary tuberculosis // *Ind. J. Tub., Vol. XX, No. 1.* – Режим доступу:<http://openmed.nic.in/1460/01/January73B.pdf>
50. *Vij S. C., Maitrya B. B., Mali S. L.* Genetic influence on serum creatinine, urea and uric acid // *Indian J. Physiol. Pharmacol.* – 1978. – 22, № 3. – P. 1853–1856.